

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 18 februari 1941 kl. 3 e. m.

Utlåtande angående regleringen för budgetåret 1941/42 av utgifterna för kapitalinvestering i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

(4:e avd.)

Postverket.

1:o) **Inköp av inventarier för postverkets behov.** I propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1941/42 har Kungl. Maj:t i avseende å kapitalinvesteringar för postverket (punkt 1, sid. 3—6, av det vid propositionen under kapitalbudgeten såsom bilaga 3 fogade utdraget av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 3 januari 1941) föreslagit riksdagen att till Inköp av inventarier för postverkets behov för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Förevarande anslag, som för budgetåren 1938/39—1940/41 anvisats med respektive 975,000, 1,250,000 och 700,000 kronor, föreslås för nästa budgetår skola uppföras med ett till 500,000 kronor nedsatt belopp. Härvid har räknats med att efter de besparingsåtgärder, som vidtagits under budgetåret 1940/41, en besparing av omkring 100,000 kronor skall uppkomma å det för detta budgetår disponibla anslagsbeloppet. Den ytterligare nedskärning av medelsanvisningen för ifrågavarande ändamål, som föreslagits för nästa budgetår, förutsätter enligt vad generalpoststyrelsen framhållit, att anskaffningen av inventarier begränsas till vad som är omedelbart och oundgängligen nödvändigt.

Utskottet, som ej funnit anledning till erinran mot den framlagda anslagsberäkningen, hemställer,

Utskottet.

att riksdagen må till *Inköp av inventarier för postverkets behov* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

2:o) **Nytt bangårdspostkontor i Stockholm.** Kungl. Maj:t har (punkt 2, sid. 6—14) föreslagit riksdagen att till Nytt bangårdspostkontor i Stockholm för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,250,000 kronor.

Vid bangårdspostkontoret i Stockholm sker — å dess *avdelning för avgående paket* — massinlämning av paketpost från Stockholm. Även paket, inlämnade vid övriga postanstalter i staden, samt transiterande paketpost, som ankommer till Stockholm, hopsamlas och förarbetas å denna avdelning. Med postlägenheterna till Stockholm ankommande inrikes paketpost överföres till bangårdspostkontorets *avdelning för ankommande paket* och förarbetas där. Massinlämning av korsbandspost i Stockholm — såväl utgivar- och masskorsband som vanliga korsband — sker i regel vid bangårdspostkontorets *korsbandsavdelning*, å vilken avdelning även vid andra postanstalter i Stockholm inlämnad eller med postlägenheterna till Stockholm ankommande transiterande korsbandspost i viss utsträckning hopsamlas och förarbetas. De funktioner, som ankomma på postkontor å utgivningsorten för postabonnerade tidningar, fullgöras slutligen av bangårdspostkontorets *tidningsavdelning* beträffande samtliga i Stockholm utgivna tidningar och tidskrifter.

Bangårdspostkontoret är för närvarande inrymt i en intill Jakobsgatans fortsättning och Vintervägen belägen, för ändamålet uppförd byggnad, som togs i bruk under år 1926. Denna byggnad föreslås nu skola ersättas med en nybyggnad.

Departementschefen har beträffande behovet av den nya byggnaden anfört följande:

På grund av den kraftiga och oförutsedda ökning, som posttrafiken undergick under den tid, som förflöt mellan nuvarande byggnadens planerande och färdigställande, visade sig lokalerna redan från början för knappt tilltagna. Trafikökningen har sedan dess fortsatt och därmed har också utrymmesbristen blivit alltmera besvärande. Bristen på erforderligt lokalutrymme inverkar hindrande på postens expedierande och medför stora svårigheter för en tillfredsställande avveckling av posttrafiken. Hårtill kommer emellertid också, att utrymmesbristen omöjliggör en nära nog nödvändig utbyggnad av bangårdspostkontorets transportanläggningar och övriga tekniska anordningar, vilka genom ständig överbelastning blivit starkt förslitna och till stor del utslitna. Generalpoststyrelsen har för sin del uttalat, att förhållandena inom bangårdspostkontoret numera utvecklats därhän, att styrelsen icke ansåge sig kunna taga ansvaret för längre uppskov med anskaffandet av nya lokaler än som vore oundvikligt.

Med hänsyn till här anförda förhållanden ävensom vad generalpoststyrelsen i övrigt framhållit anser jag, att åtgärder böra vidtagas redan nu i syfte att bereda bangårdspostkontoret ökade och mera ändamålsenliga lokaler. Jag vill här framhålla, att den nuvarande krissituationen av skilda orsaker icke torde kunna förväntas medföra någon sådan minskning av poströrelsen vid bangårdspostkontoret, att denna skulle kunna motivera ett uppskjutande av lösningen av förevarande byggnadsfråga.

Av den lämnade redogörelsen torde framgå, att nya utrymmen icke kunna beredas inom den nuvarande byggnaden. En på- eller ombyggnad av denna kan ej heller av olika skäl ifrågakomma. Genom en dylik åtgärd skulle för övrigt endast en provisorisk lösning erhållas. Enligt det mellan kronan och Stockholms stad nyligen träffade markavtalet skall nämligen kronan senast den 1 januari 1948 till staden överlämna viss del av den mark, varå bangårdspostkontoret är beläget. Denna bestämmelse sammanhänger med att den i markavtalet avsedda lösningen av Tegelbackens reglering i sitt slutliga skede förutsätter, att bangårdspostkontoret förflyttas till annan plats.

Den nya byggnaden föreslås i anslutning till ett av 1939 års markkommission förordat förslag skola uppföras omedelbart söder om en projekterad gatuviadukt över järnvägsområdet i Klarabergsgatans förlängning. Platsen är belägen å det betydande område väster om centralbangården, som sträcker sig från Kungsgatan fram till i stort sett den nuvarande bangårdspostkontorsbyggnaden och som enligt det mellan kronan och Stockholms stad träffade markavtalet tillfaller kronan.

Den föreslagna byggnaden, till vilken ritningar och kostnadsberäkningar uppgjorts av arkitekten L.-E. Lallerstedt, skulle utgöras av en i fem våningar uppförd huvudbyggnad, parallell med Klarabergsgatans viadukt, samt, i vinkel däremot, två flygelbyggnader — en längre och en kortare — i tre våningar. Lastkajer skulle utbyggas till en sammanlagd längd av 530 meter mot 230 meter vid den nuvarande bangårdspostkontorsbyggnaden.

De ursprungligen uppgjorda kostnadsberäkningarna sluta å ett belopp av 4,400,000 kronor.

I ett den 8 januari 1941 till generalpoststyrelsen avgivet yttrande har *byggnadsstyrelsen* föreslagit det högre partiets av byggnaden sänkning med en våning, då nämnda parti torde komma att bliva skymmande för utblicken mot Mälaren från Kungsbron, varjämte byggnadsstyrelsen ifrågasatt vissa beskrifningar i lokalstorlekar och våningshöjder. Vid förslagens genomförande oförändrat borde enligt byggnadsstyrelsens åsikt kostnadsberäkningarna höjas med cirka 10 procent.

Med överlämnande av detta byggnadsstyrelsens yttrande har *generalpoststyrelsen* i skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 januari 1941 — vilken skrivelse överlämnats till utskottet — framhållit att de ifrågasatta beskrifningarna av byggnadsförslaget beträffande hushöjd m. m. ej syntes möjliga. Generalpoststyrelsen tillstyrkte emellertid att kostnadsberäkningarna höjdes på sätt byggnadsstyrelsen föreslagit.

Utskottet tillstyrker, att den föreslagna nybyggnaden för bangårdspostkontoret i Stockholm må komma till utförande.

Utskottet.

Departementschefen har förutsatt att även om den uppgjorda byggnadsplanen ej gäve anledning till erinran densamma dock bör underställas 1940 års civila byggnadsutredning för att denna må erhålla tillfälle undersöka, huruvida kostnadsbesparande förenklingar kunna vidtagas. Under erinran härom får utskottet tillstyrka att anslag för byggnadsföretagets påbörjande anvisas å riksstaten för nästa budgetår med det av Kungl. Maj:t äskade beloppet. Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Nytt bangårdspostkontor i Stockholm* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,250,000 kronor.

3:o) **Om- och tillbyggnad av posthuset i Karlstad.** Kungl. Maj:t har (punkt 3, sid. 14—18) föreslagit riksdagen att till Om- och tillbyggnad av

posthuset i Karlstad för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 190,000 kronor.

Postkontorslokalerna i Karlstad, vilka äro inrymda i en år 1918 för postverkets räkning inköpt fastighet, hava icke undergått någon utökning sedan postkontoret år 1911 inflyttade i fastigheten. I anledning av poströrelsens utveckling erforderlig utvidgning av lokalerna föreslås nu skola beredas genom ombyggnad av posthusets huvudbyggnad och den därmed sammanhängande gårdsflygeln jämte tillbyggnad av flygeln.

Utskottet. Kostnaderna för ifrågavarande byggnadsföretag, vilka till ett belopp av 290,000 kronor avses skola bestridas av förnyelsefondsmedel, ha av byggnadsstyrelsen med utgångspunkt från de i augusti 1939 gällande material- och arbetspriserna beräknats till 400,000 kronor. Enligt av generalpoststyrelsen lämnade uppgifter ha sedermera inträffade prisstegringar medfört, att kostnaderna måste uppräknas med omkring 20 procent till 480,000 kronor. Ehuru det icke synes vara uteslutet, att vissa besparingar skola kunna vinnas genom den översyn av upprättade ritningar och kostnadsförslag, som departementschefen förutsätter skola ske genom 1940 års civila byggnadsutredning, torde generalpoststyrelsens kalkyler böra läggas till grund vid anslagsberäkningen. I enlighet härmed bör det för byggnadsföretaget erforderliga anslaget å riksstaten bestämmas till 190,000 kronor. Med tillstyrkan de alltså av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Om- och tillbyggnad av posthuset i Karlstad* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 190,000 kronor.

4:o) **Inköp av tomt för postkontoret i Skellefteå.** Kungl. Maj:t har (punkt 4, sid. 18—21) föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t godkänna överenskommelse om förvärv för postverkets räkning för en köpskilling av högst 100,000 kronor av tomten nr 3 i kvarteret Polaris i Skellefteå.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

Det kraftiga allmänna uppsving, som sedan ett tiotal år ägt rum i Skellefteå och kringliggande bygd, har givetvis även inverkat på posttrafiken i staden. Sålunda kan framhållas, att antalet från postkontoret avgångna försändelser av alla slag från 1930 till 1939 ökat med 152 %. En starkt bidragande orsak till den kraftigt ökade belastningen å postkontoret utgör även den tilltagande posttrafiken inom det under postkontoret lydande förvaltningsområdet.

Av den i ärendet lämnade redogörelsen torde framgå, att postkontorslokalerna i Skellefteå icke längre äro för sitt ändamål tillräckliga och att det endast med svårighet är möjligt att avveckla den nuvarande posttrafiken. Generalpoststyrelsen har funnit, att ett anordnande för en rimlig kostnad av nya lokaler genom en tillbyggnad till det hus, vari postkontoret nu är inrymt,

icke är möjligt. Ej heller har ett förhyrande av andra lokaler befunnits görligt. Såsom den bästa lösningen föreslår därför styrelsen, att en tomt förvärvas och att därå sedermera en byggnad för postverkets räkning uppföres. Efter förda förhandlingar har styrelsen träffat ett under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande gällande kontrakt om förvärv av tomten nr 3 i kvarteret Polaris till ett pris av 100,000 kronor. Priset för tomten, som har en areal av 1,954 m² och är bebyggd med två mindre bostadshus av trä, en bensinstation och ett uthus, har styrelsen ansett skäligt med hänsyn till i staden rådande tomtpriser. Tillträdesdag är den 1 oktober 1942, då även köpesumman skall erläggas. Medel för köpeskillingens erläggande behöva alltså anvisas först av 1942 års riksdag. Generalpoststyrelsen har för avsikt att i samband med äskande av anslag för budgetåret 1942/43 till tomtköpet jämväl avgiva förslag angående nybyggnaden.

Det avtalade priset för tomten, motsvarande cirka 51 kronor per m², har jag med hänsyn till vad generalpoststyrelsen härutinnan anfört ansett godtagbart. Då styrelsens framställning ej heller i övrigt givit mig anledning till erinran, vill jag tillstyrka bifall till densamma. Kontraktet om tomtförvärvet är bindande endast under förutsättning, att Kungl. Maj:ts bifall till köpet erhålles före den 1 juli 1941. Med hänsyn härtill torde inköpsärendet böra underställas 1941 års riksdag.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

Utskottet.

att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t godkänna i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1941 omförmäld överenskommelse om förvärv för postverkets räkning för en köpeskillning av högst 100,000 kronor av tomten nr 3 i kvarteret Polaris i Skellefteå.

Telegrafverket.

5:o) **Inköp för telegrafverkets räkning av tomt i Morastrands köping.** Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag (punkt 5, sid. 22 och 23) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Inköp för telegrafverkets räkning av tomt i Morastrands köping* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 23,600 kronor.

6:o) **Inköp för telegrafverkets räkning av tomter i Lidingö.** Kungl. Maj:t har (punkt 6, sid. 23 och 24) föreslagit riksdagen att till Inköp för telegrafverkets räkning av tomter i Lidingö för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 15,300 kronor.

Rörande ifrågavarande förslag har utskottet redan avgivit utlåtande, varom utskottet velat härigenom

erinra.

7:o) **Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.** Kungl. Maj:t har (punkt 7, sid. 24—27) föreslagit riksdagen att till Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 22,000,000 kronor.

Anslaget till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende har för budgetåren 1934/35—1940/41 anvisats med 12,350,000, 15,000,000, 15,600,000, 30,100,000, 39,200,000, 32,200,000 kronor respektive 15,000,000 kronor.

I enlighet med vad som förutsattes i Kungl. Maj:ts proposition, nr 79, den 10 november 1939 angående åtgärder för begränsning av statsutgifterna under budgetåret 1939/40 m. m. föreskrev Kungl. Maj:t genom beslut den 30 december 1939, att av det för budgetåret 1939/40 anvisade anslaget för här ifrågakvarande ändamål ett belopp av 10,000,000 kronor icke finge disponeras. Sedermera har Kungl. Maj:t emellertid medgivit, att beloppet finge tagas i anspråk under innevarande budgetår. För detta budgetår står alltså till förfogande för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende ett sammanlagt belopp av 25,000,000 kronor.

Departementschefen har anfört bland annat följande:

Vid avvägningen av anslaget för innevarande budgetår till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende utgick man från, bland annat, att ökningen av antalet nya telefonabonnenter under år 1940 skulle uppgå till omkring 40,000. Av telegrafstyrelsens nu lämnade redogörelse framgår, att ökningen med omkring 3,000 överstigit den beräknade. Ehuru stegringen sålunda varit mindre än under år 1939, då den uppgick till omkring 58,000 abonnenter, måste den emellertid alltjämt anses betydande.

Att under nu rådande förhållanden med någon grad av säkerhet bedöma utvecklingen för år 1941 i nu berörda hänseende är givetvis omöjligt. Den ytterligare sänkning av den allmänna levnadsstandarden, som torde bli ofrånkomlig under detta år till följd av de alltjämt ökade levnadskostnaderna och de stegrade skatterna till såväl stat som kommun, torde emellertid enligt min mening komma att medföra, att den efter år 1938 inträdda avsaktningen i tillströmningen av nya abonnenter kommer att fortsätta även under år 1941. Telegrafstyrelsen har beräknat, att antalet nya abonnenter skulle i förhållande till år 1940 minskas från 43,000 till 30,000 à 35,000. Ehuru jag för min del närmast hyser den uppfattningen, att denna minskning är beräknad i underkant, vill jag med hänsyn till de många osäkra faktorer, som inverka på spørsmålet, dock icke motsätta mig, att telegrafstyrelsens beräkningar godtagas vid bedömandet av anslagsbehovet för nästa budgetår.

Jämväl i fråga om telegrafverkets rörelse i övrigt torde en viss fortsatt utvecklig komma att ske, ehuru densamma av skäl, som jag nyss anfört, torde kunna antagas komma att fortgå i ett något minskat tempo.

Därest telegrafverket skall på ett tillfredsställande sätt kunna avveckla telefon- och telegraftrafiken under nästa budgetår, torde även med nu angivna utgångspunkter för anslagets beräkning icke kunna undgås, att avsevärda belopp måste stå till telegrafstyrelsens förfogande under nämnda budgetår. Styrelsen har föreslagit, att anslaget anvisas med 22 milj. kronor, innebärande en minskning med 3 milj. kronor i förhållande till de medel, som under detta budgetår för motsvarande ändamål ställts till styrelsens förfogande. Ehuru beloppet möjligen kan synas förhållandevis högt, vill

jag med hänsyn till bland annat de under det senaste året inträdda allmänna prisstegringarna icke motsätta mig beloppets anvisande. Jag förutsätter emellertid därvid, att telegrafstyrelsen med uppmärksamhet följer utvecklingen på nu ifrågavarande område och i möjligaste mån söker anpassa de olika arbetenas omfattning i enlighet med vad situationen för varje fall kräver.

Efter tillkomsten av 58,000 nya abonnemang under år 1939 och 45,000 under år 1940 utgör antalet till telegrafverket anslutna telefonapparater cirka 900,000. För år 1941 har telegrafstyrelsen räknat med en minskad tillströmning av nya abonnenter, eller med allenast 30,000 à 35,000 nya abonnemang. Denna minskning har departementschefen ansett vara beräknad i underkant.

Utskottet.

Tidsförhållandena och främst nödvändigheten att minska förbrukningen av metaller och annan materiel måste föranleda viss försiktighet vid planläggningen av närmaste tidens nyanläggningar vid telegrafverket. En viss minskning i senaste årens osedvanligt starka tillströmning av abonnenter har också gjort sig märkbar. Nästa budgetårs anslag synes i statsverkspropositionen hava bedömts från nu angivna utgångspunkter och utskottet vill på skäl som departementschefen anfört föreslå, att anslaget bestämmas till det i statsverkspropositionen beräknade beloppet 22 miljoner kronor eller 3 miljoner kronor mindre än vad som ställts till förfogande för innevarande budgetår.

Med tillstyrkande alltså av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 22,000,000 kronor.

Statens järnvägar.

8:o) **Fortsatt anläggning av dubbelspår.** Kungl. Maj:t har (punkt 8, sid. 29—35) föreslagit riksdagen att till *Fortsatt anläggning av dubbelspår* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 4,500,000 kronor.

Till dubbelspårsbyggnader vid statens järnvägar har från och med budgetåret 1937/38 anvisats tillhoppa 7,050,000 kronor. Enligt den tidigare planen skulle kostnaderna därför uppgå till omkring 125 miljoner kronor. För planens realiserande inom en tid av 20 år skulle alltså en genomsnittlig kapitalinvestering erfordras av 6 à 7 miljoner kronor per år. Anslagsbeloppen förutsattes emellertid skola variera med konjunkturläget på så sätt, att arbetena till en väsentlig del skulle utföras under tider med arbetslöshet för att bereda sysselsättning åt eljest ledig arbetskraft. Hittills beviljade anslag ha också anpassats efter det rådande konjunkturläget. På grund av de relativt goda

sysselsättningsmöjligheter, som marknaden under de senare åren erbjudit, ha därför anslagen anvisats med betydligt lägre belopp än det nyss nämnda genomsnittet. I medeltal ha anslagen hittills uppgått till i runt tal 1,760,000 kronor per år.

För nästkommande budgetår har *järnvägsstyrelsen* hemställt om ett anslag å 7 miljoner kronor. Som skäl för den betydande höjningen gentemot anslagen för tidigare år har styrelsen i huvudsak anført, att tågföringen under de senaste åren icke varit tillfredsställande och att den skulle förbättras, därest vissa linjesträckor kunde färdigställas för dubbelspårtrafik. Styrelsen åsyftar närmast, att sträckorna Flen—Katrineholm och Laxå—Gårdsjö skulle färdigställas under nästa budgetår.

Departementschefen har i ärendet anført bland annat följande:

Ehuru dubbelspårsarbeten å vissa linjesträckor onekligen kunna anses väl-motiverade med hänsyn till de alltmera framträdande svårigheterna att på ett tillfredsställande sätt avveckla statens järnvägars sedan flera år starkt ökade trafik, torde dock frågan om medelsanvisning till dubbelspårsarbetenas fortsättande icke böra bedömas helt oberoende av de arbetslöshetspolitiska synpunkter, som ursprungligen föranledde arbetenas igångsättande. Jag anser mig därför böra förorda en sådan uppdelning av det av järnvägsstyrelsen äskade beloppet, att å riksstaten för nästa budgetår anslag anvisas i huvudsak endast för utförande av spår- och bangårdsarbetena å de linjesträckor, där terrasseringsarbetena äro i stort sett avslutade. Härigenom skulle de å dessa sträckor utförda arbetena kunna inom en relativt kort tid nyttiggöras. Anslag till ytterligare terrasseringsarbeten torde däremot böra anvisas på den av chefen för finansdepartementet i finansplanen berörda tilläggsstaten för innevarande budgetår, därvid frågan om anslaget ianspråktagande i enlighet med förutsättningarna för tilläggsstaten bör göras beroende av läget å arbetsmarknaden. Enligt vad jag inhämtat av järnvägsstyrelsen skulle av det av styrelsen för dubbelspårsarbetena äskade beloppet å 7 miljoner kronor för spår- och bangårdsarbeten avses ett belopp av omkring 4.5 miljoner kronor, medan för terrasseringsarbeten skulle disponeras omkring 2.5 miljoner kronor. I anslutning till vad jag nyss anförde skulle alltså å riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisas 4.5 miljoner kronor.

Läget å arbetsmarknaden synes för närvarande vara sådant, att det kan anses motiverat att till terrasseringsarbetena beräkna ytterligare medel utöver nämnda 2.5 miljoner kronor. Med hänsyn till den förhållandevis ringa materialåtgången äro de förberedande arbetena synnerligen lämpade för hänvisning av arbetskraft. Det finnes ej heller någon svårighet att, därest arbetsmarknaden skulle ytterligare försämrats, utvidga de förberedande arbetena till att avse nya bansträckor och därigenom bereda sysselsättning åt ytterligare ett antal arbetare. Med hänsyn till här anförda förhållanden anser jag, efter att hava samrått med järnvägsstyrelsen, att anslaget å tilläggsstaten bör anvisas med ett belopp av 5.5 miljoner kronor.

Vid ett anvisande av de här berörda anslagen torde erfordras, att styrelsen medgives rätt att anställa ny arbetskraft vid dubbelspårsarbetena. Jag förutsätter dock, att innan så sker järnvägsstyrelsen inleder ett sådant samarbete med statens arbetsmarknadskommission, att arbetena bli ur arbetslöshetssynpunkt utnyttjade så rationellt som möjligt. Dylikt samarbete torde för övrigt icke böra begränsas att gälla endast i fråga om dubbelspårsarbetena utan även beträffande andra statens järnvägars arbeten, där ny arbetskraft kan behöva anställas.

Med hänsyn bland annat till vanskligheterna för det nedlagda kapitalets förräntning har anläggningsverksamheten vid statens järnvägar under en lång följd av år varit tämligen begränsad. I anslutning till frågan om fortsatt elektrifiering vid statsbanorna framhöll emellertid 1936 års riksdag, att dessa banors fortsatta tekniska utveckling ej borde få hållas tillbaka utav avkastningskrav, inriktade på alltför kort sikt.

Under nuvarande krigsläge har statens järnvägars betydelse för hela landets samfärdselväsen starkt framträtt. År 1940 är för statens järnvägars del ett rekordår med en trafik vida överstigande högtrafikåren under världskriget 1914—1918. Överskottet, som år 1938 utgjorde 45.67 miljoner kronor och år 1939 71.70 miljoner kronor, kan för år 1940 beräknas ökat till 92 miljoner kronor.

Inemot 90 procent av denna statsbanetrafik framdrages numera över redan elektrifierade banlinjer med dessas betydligt större trafikkapacitet och dessas tillgång till elektrisk energi levererad från inhemska kraftverk till i stort sett förkrigspris. Överhuvud måste järnvägs elektrifieringen sägas ha varit utav en avgörande betydelse, när det gällt att möta senaste tidens genom de stora militärtransporterna ytterligare ökade påfrestningar inom landets samfärdselväsen.

Vid bedömandet av frågan om anslag till nya kapitalinvesteringar vid statsbanorna måste emellertid hållas i minnet att järnvägsanläggningar äro mer än vanligt konjunkturkänsliga företag och att skillnaderna mellan hög- och lågtrafikår äro mycket stora. Även om man beaktar de särskilda krav, som måste ställas på statsbanorna med hänsyn till den fortsatta försvarsberedskapen, och även om man förutsätter en gynnsam ekonomisk utveckling efter en kommande fred böra alltså ej senaste tidens trafiksiffror tagas som norm vid uppskattningen av de framtida trafikbehoven. Så synes ej heller hava skett i fråga om de anslagsäskanden, som i statsverkspropositionen och i propositionen nr 2 förelagts riksdagen. I stort sett innebära de allenast ett fullföljande av tidigare planer, utstakade med hänsyn till förkrigsårens trafikutveckling.

Erinras må också att med hänsyn till den betydande materialåtgång och de stora beställningar hos järn- och verkstadsindustrien, som ett bifall till vissa av järnvägsstyrelsens förslag skulle medföra, yttrande över järnvägsstyrelsens framställning infordrats från statens industrikommission, som i utlåtande den 6 november 1940 ansett sig kunna i allt väsentligt lämna förslagen utan erinran under förutsättning att tillräckliga leveranstider medgäves vid kommande beställningar.

Vad angår de under nu förevarande punkt avsedda dubbelspårsarbetena är programmet härför som synes rätt vittomfattande. Det avser en fortgående uthyggnad av dubbelspår på linjerna Stockholm—Göteborg och Malmö—Katrinholm under omkring 20 år och på sträckor av sammanlagt 570 kilometer för en kostnad, år 1939 beräknad till omkring 125 miljoner kronor. Redan långt innan senaste tidens högtrafik satte in ha emellertid olägenheterna av att dessa huvudlinjer alltjämt på stora delar endast äro en-

kelspåriga framträtt alltmera kännbart. Av järnvägsstyrelsen har framhållits som ett av fackmännen ofta påtalat sakförhållande, att de svenska stambanelinjerna stå efter motsvarande trafikleder i utlandet där dubbelspår hörde till standardutrustningen för huvudlinjerna.

Departementschefen har föreslagit, att det av järnvägsstyrelsen på nästa års riksstat begärda anslagsbeloppet, 7 miljoner kronor, uppdelas så, att 4.5 miljoner kronor nu anvisas på riksstaten för rälsläggning m. m. av vissa redan färdigterrasserade delsträckor, medan 2.5 miljoner kronor upptagas å tilläggsstat såsom reservationsanslag (B). Därjämte äskas å tilläggsstaten för ändamålet ytterligare 2.5 miljoner kronor. Utskottet finner en sådan fördelning lämplig, då härigenom öppnas möjlighet att i den mån arbetsmarknadsläget så påkallar igångsätta de ur materialkostnadssynpunkt mindre krävande men ur sysselsättningssynpunkt mycket ändamålsenliga förberedande arbetena med schaktning, bankfyllning, terrassering o. s. v. utmed nya delsträckor.

Med tillstyrkande alltså av departementschefens förslag får utskottet under nu förevarande punkt hemställa,

att riksdagen må till *Fortsatt anläggning av dubbelspår* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 4,500,000 kronor.

9:o) **Rälsutbyten m. m.** Kungl. Maj:t har (punkt 9, sid. 35—37) föreslagit riksdagen att till Rälsutbyten m. m. för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 4,400,000 kronor.

För att kunna tillgodose de successivt ökade kraven på statens järnvägar beträffande driftsäkerhet, tåghastighet, möjlighet att använda tyngre rullande materiel ävensom fordonens jämna gång har det varit nödvändigt att i betydande omfattning utbyta lättare spårmateriel mot tyngre. Detta har skett, då på grund av förslitning behov av ersättning samtidigt förelegat. Kostnaderna för spårutbytena hava därför också delvis bestritts av förnyelsefondsmedel.

För innevarande budgetår har för ifrågavarande ändamål anvisats ett anslag å 3,200,000 kronor, vartill kommer en anslagsreservation å 500,000 kronor från föregående budgetår. För löpande regleringsperiod har vidare för ändamålet av förnyelsefondsmedel anvisats ett belopp av 2,400,000 kronor.

De sålunda till förfogande stående medlen, tillhoppa 6,100,000 kronor, möjliggöra, enligt vad järnvägsstyrelsen meddelat, att ifrågavarande arbeten under innevarande budgetår kunna bedrivas i normal utsträckning. Genom den starkt ökade trafiken har det emellertid visat sig nödvändigt att arbetet med utbyte av räler i huvudspår och införande av en effektivare rälsbefästning å huvudlinjerna under nästa regleringsperiod bedrivs i raskare takt än hittills. Enligt vad styrelsen framhållit bör även beaktas, att statens järnvägar under år 1940 erhållit en väsentligt ökad banlängd samt att en

viss ökning av material- och arbetspriser torde vara att förutse. Medelsbehovet för den nya regleringsperioden beräknas därför till 7,000,000 kronor, varav 2,600,000 kronor avses skola anvisas att utgå av förnyelsefondsmedel.

För rälsutbyten m. m. skulle enligt förevarande förslag för nästa budgetår anvisas ett anslag å 4.4 miljoner kronor, vilket belopp med 700,000 kronor överstiger beloppet av de riksstatsmedel, som stå till förfogande för ändamålet under nu löpande budgetår. Med tillstyrkande av förslaget hemställer utskottet,

Utskottet.

att riksdagen må till *Rälsutbyten m. m.* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 4,400,000 kronor.

10:o) **Diverse åtgärder för spår förstärkning.** Kungl. Maj:t har (punkt 10, sid. 37 och 38) föreslagit riksdagen att till Diverse åtgärder för spår förstärkning för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Å riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisades i enlighet med en för riksdagen framlagd plan för åvägabringande av en höjning av den tekniska standarden hos vissa av statens järnvägars huvudlinjer ett anslag å 500,000 kronor till diverse åtgärder för spår förstärkning. Härjämte anvisades för kalenderåret 1939 av driftmedel ett belopp av 1,100,000 kronor för samma ändamål. För fortsättande av ifrågavarande arbeten, vilka avse förstärkningar av banvallen, kurvrätningar och dylikt, begärde järnvägsstyrelsen för den därpå följande regleringsperioden ett belopp av 2,100,000 kronor. Detta belopp nedsattes till 1,600,000 kronor, varav 500,000 kronor beviljades å riksstaten för budgetåret 1940/41 och 1,100,000 kronor anvisades att utgå av driftmedel. Ett programenligt fortsättande av ifrågavarande arbeten, vilka enligt vad departementschefen framhållit äro väl lämpade såsom arbetsobjekt vid arbetslöshet, beräknas av järnvägsstyrelsen för nästkommande regleringsperiod kräva en medelsanvisning av 2,100,000 kronor, varav 1,100,000 kronor föreslås skola utgå av driftmedel.

Utskottet tillstyrker, att ifrågavarande anslag i enlighet med järnvägsstyrelsens av departementschefen förordade förslag för nästa budgetår uppföres med ett från 500,000 till 1,000,000 kronor förhöjt belopp. Utskottet hemställer alltså,

Utskottet.

att riksdagen må till *Diverse åtgärder för spår förstärkning* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

11:o) **Nybyggnad å tomten nr 3 i kvarteret Pennfäktaren i Stockholm.** Kungl. Maj:t har (punkt 11, sid. 38—40) föreslagit riksdagen att till Nybyggnad å tomten nr 3 i kvarteret Pennfäktaren i Stockholm för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 700,000 kronor.

Å beredskapsstat för budgetåret 1938/39 upptogs ett förskottsanslag av 500,000 kronor för uppförande av en nybyggnad å den statens järnvägar tillhöriga, i hörnet av Mäster Samuelsgatan och Östra Järnväggsgatan belägna tomten nr 3 i kvarteret Pennfäktaren i Stockholm. Den sålunda beslutade nybyggnaden är avsedd att ersätta den å ifrågavarande fastighet nu förefintliga byggnaden. Vid beviljandet av angivna förskottsanslag, vilket återupptogs å beredskapsstaten för budgetåret 1939/40, förutsattes därför de till 825,000 kronor beräknade kostnaderna för den nya byggnadens uppförande skola till ett belopp av 325,000 kronor bestridas av förnyelsefondsmedel.

På grund av utvecklingen å arbetsmarknaden har departementschefen funnit sig böra förorda, att de för ifrågavarande byggnadsföretag erforderliga anslagsmedlen nu anvisas å riksstaten. Till följd av inträffade prisstegringar å material samt höjda arbetslöner anses emellertid den ovan angivna kostnadssumman böra uppräknas med omkring 25 procent eller till, i avrundat tal, 1,025,000 kronor. I enlighet härmed begäres för ändamålet ett anslag å 700,000 kronor.

Utskottet.

Anslag till ifrågavarande byggnadsföretag torde böra anvisas å riksstaten för nästa budgetår. Utskottet, som ej funnit anledning till erinran mot den framlagda anslagsberäkningen, hemställer alltså,

att riksdagen må till *Nybyggnad å tomten nr 3 i kvarteret Pennfäktaren i Stockholm* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 700,000 kronor.

12:o) **Telefonledningar och kabelarbeten.** Kungl. Maj:t har (punkt 12, sid. 40 och 41) föreslagit riksdagen att till Telefonledningar och kabelarbeten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 700,000 kronor.

För fortsatt utveckling av statens järnvägars telefontät har riksdagen under en följd av år anvisat anslag. För vart och ett av budgetåren 1928/29—1935/36 uppgick anslaget till 100,000 kronor. Med hänsyn till det starkt framträdande behovet av åtskilliga nya telefonförbindelser, särskilt å norrlandslinjerna, ökades anslaget för budgetåret 1936/37 med 100,000 kronor till 200,000 kronor och anvisades med samma belopp för påföljande budgetår. För budgetåret 1938/39 höjdes anslaget till 300,000 kronor för komplettering av telefonförbindelserna å de med statens järnvägar under år 1937 införlivade enskilda järnvägarna, och för budgetåret 1939/40 uppgick anslaget till samma belopp. För nu löpande budgetår har anslaget uppförts med ett till 220,000 kronor nedsatt belopp, vartill emellertid kommer en från föregående budgetår kvarstående reservation å 80,000 kronor.

Utskottet.

För ifrågavarande ändamål äskas för nästa budgetår ett anslag å 700,000 kronor, vilket belopp med 400,000 kronor överstiger beloppet av de anslagsmedel, som stå till förfogande för ändamålet under nu löpande budgetår. Den begärda anslagshöjningen är i främsta rummet föranledd av nödvändig-

heten att komplettera de med statens järnvägar under år 1940 införlivade enskilda järnvägarnas nuvarande telefonutrustning ävensom av det behov att utbygga statens järnvägars redan hårt belastade telefonförbindelser, som uppkommit i och med att angivna enskilda järnvägar införlivats med statsbanenätet. Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Telefonledning och kabelarbeten* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 700,000 kronor.

13:o) **Elektriska belysningsanläggningar.** Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag (punkt 13, sid. 41 och 42), som avser beviljande av medel för utförande av elektriska belysningsanläggningar såväl å bangårdar och i allmänna och tjänstelokaler som i personalens bostäder, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Elektriska belysningsanläggningar* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor.

14:o) **Anläggningar för elektrisk tågdrift.** Kungl. Maj:t har (punkt 14, sid. 42—44) föreslagit riksdagen att till Anläggningar för elektrisk tågdrift för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 980,000 kronor.

Under denna rubrik anvisade 1939 års lagtima riksdag ett reservationsanslag av 1,100,000 kronor, varav 1,000,000 kronor avsågo kostnaderna för uppförande av en ny omformarstation i Falköping jämte utrustning och 100,000 kronor diverse kompletteringsarbeten. Under samma anslagsrubrik anvisades därefter för budgetåret 1940/41 ett anslag av 200,000 kronor. Med anslaget är i huvudsak avsett att bestrida kostnaderna för — förutom vissa kompletteringsarbeten å den elektriska utrustningen — anordnande av skyddssektioner för den nya omformarstationen i Falköping.

Departementschefen har beträffande det för nästa budgetår äskade anslaget å 980,000 kronor anfört följande:

Av järnvägsstyrelsens redogörelse torde framgå, att till följd av dels längden av de elektrifierade bansträckor, som matas med elektrisk energi från omformarstationen i Hallsberg, och dels den ökning av trafiken å dessa linjer som ägt rum, belastningen å nämnda station numera nått en sådan storlek, att anläggningen måste kompletteras med en ny omformarstation. Jag vill därför tillstyrka, att det härför erforderliga beloppet, 600,000 kronor, anvisas för nästa budgetår.

Belastningsökningen vid omformarstationen i Häggvik torde kunna antagas i viss mån sammanhänga med de av kriget framkallade särskilda förhållandena inom transportväsendet. I vilken takt ökningen kommer att fortsätta är därför vanskligt att bedöma. Då arbetena emellertid tills vidare endast avse utvidgning av själva byggnaden och därför äro lämpliga ur synpunkten att bereda sysselsättning inom ett område, som svårt drabbats av arbetslöshet, finner jag mig böra tillstyrka anvisande av det för omformar-

stationens utbyggnad erforderliga beloppet av 130,000 kronor. Då medel böra finnas tillgängliga för de av järnvägsstyrelsen avsedda arbetena för fortlöpande komplettering i övrigt av den elektriska utrustningen förordar jag jämväl, att de av järnvägsstyrelsen för ändamålet äskade medlen, 250,000 kronor, anvisas för nästa budgetår.

I enlighet med vad jag sålunda tillstyrkt skulle anslaget till anläggningar för elektrisk tågdrift för nästa budgetår anvisas med ett sammanlagt belopp av 980,000 kronor.

Utskottet. Under återopande av vad departementschefen sålunda anfört får utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag, hemställa,

att riksdagen må till *Anläggningar för elektrisk tågdrift* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 980,000 kronor.

15:o) **Utvidgning av huvudverkstaden i Göteborg.** Kungl. Maj:t har (punkt 15, sid. 44—47) föreslagit riksdagen att till Utvidgning av huvudverkstaden i Göteborg för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 775,000 kronor.

Statens järnvägars nuvarande huvudverkstad i Göteborg, vilken uppfördes under åren 1927 och 1928 och närmast är avsedd för reparation och underhåll av godsvagnar, var ursprungligen beräknad för en kapacitet av 2,300 behandlade fordon per år. Kapaciteten har emellertid efter hand undergått en stark ökning. Sålunda uppgick kapaciteten vid verkstaden redan under år 1937 till cirka 5,800 behandlade fordon per år. Denna ökning av verkstadens kapacitet, vilken skett utan utvidgning av de ursprungliga lokalerna, har medfört, att underhållet av godsvagnar, vilket före år 1927 helt eller delvis sysselsatte sju av statens järnvägars huvudverkstäder och sex driftverkstäder, kunnat helt förläggas till huvudverkstäderna i Göteborg och Bollnäs.

Godsvagnsverkstaden i Göteborg har emellertid numera visat sig vara för trång för att i sitt nuvarande skick — jämte Bollnäsverkstaden — kunna verkställa allt fortlöpande underhåll å statens järnvägars godsvagnspark. Trångboddhet har framför allt gjort sig kännbar i maskinverkstaden. Erforderlig utökning av denna skulle enligt föreliggande förslag beredas genom utflyttning av smedja, gjuteri och ångcentral till en fristående byggnad, vilken föreslås skola uppföras för en kostnad av 775,000 kronor.

Utskottet. Behovet av en utvidgning av statens järnvägars vagnreparationsverkstad i Göteborg torde få anses ofrånkomligt efter den omfattande nyanskaffning av godsvagnar, som beslutats av statsmakterna under de senaste åren. Med tillstyrkande alltså av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Utvidgning av huvudverkstaden i Göteborg* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 775,000 kronor.

16:o) **Elektrifiering av banan Långsele—Boden.** Kungl. Maj:t har (punkt 16, sid. 47 och 48) föreslagit riksdagen att till Elektrifiering av banan Långsele—Boden för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 15,000,000 kronor.

Elektrifieringen av norra stambanan har under de senaste åren avslutats å linjen till Långsele. Enligt beslut av 1939 och 1940 års lagtima riksdagar skall den elektriska driften utsträckas upp till Boden, där direkt anslutning vinnes med den redan tidigare elektrifierade riksgränsbanan.

Enligt planen skulle elektrifieringen av delsträckorna söderifrån räknat vara fullbordad:

Långsele—Mellansel (91 km).....	1 oktober 1940.
Mellansel—Vännäs (120 »).....	1 februari 1941.
Vännäs—Boden (287 »).....	1 januari 1942.
	(498 km)

Erinras må, att elektriska driften numera kunnat öppnas ända upp till Vännäs samt att ifrågavarande elektrifiering jämväl i övrigt beräknas kunna planmässigt fortgå.

Enligt den för 1940 års lagtima riksdag framlagda kostnadsberäkningen skulle elektrifieringen Långsele—Boden draga ett kapitalutlägg av tillhoppa 39 miljoner kronor. Härav har riksdagen anvisat 8 miljoner kronor å riksstaten för budgetåret 1939/40 och 16 miljoner kronor för nu löpande budgetår.

Framställning göres nu om anvisande av det belopp, som erfordras för att slutföra elektrifieringen Långsele—Boden under förutsättning att ytterligare kostnadsökningar icke tillkomma. Utskottet tillstyrker, att det begärda beloppet, 15 miljoner kronor, anvisas å riksstaten för nästa budgetår. Utskottet hemställer alltså,

Utskottet.

att riksdagen må till *Elektrifiering av banan Långsele—Boden* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 15,000,000 kronor.

17:o) **Fortsatt elektrifiering av statsbanenätet.** Beträffande Kungl. Maj:ts förslag (punkt 17, sid. 49) om beräkning av ett anslag på 15,000,000 kronor till fortsatt elektrifiering av statsbanenätet — i vilket avseende särskild proposition förebådats — kommer utskottet att framdeles avgiva utlåtande, vilket härigenom

anmäles.

18:o) **Försvarsberedskap vid statens järnvägar.** Kungl. Maj:t har (punkt 18, sid. 49 och 50) föreslagit riksdagen att till Försvarsberedskap vid statens

järnvägar för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

Till försvarsberedskap vid statens järnvägar — avseende bland annat anskaffning av flyttbara omformaraggregat m. m. till de elektrifierade järnvägslinjerna samt reparation av avställda ånglok — har för budgetåret 1938/39 och senare budgetår anvisats sammanlagt 10,550,000 kronor. Till dessa åtgärders fullföljande beräknas nu ytterligare åtgå 2,750,000 kronor, varav 1,500,000 kronor nu begäras å riksstaten för budgetåret 1941/42.

Utskottet. Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Försvarsberedskap vid statens järnvägar* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

19:o) **Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten.** Kungl. Maj:t har (punkt 19, sid. 50 och 51) föreslagit riksdagen att såsom Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Anslag till ifrågavarande ändamål har utgått under en följd av år. Anslaget har tillkommit för att erforderliga medel skola finnas tillgängliga för utförande av den mängd av mindre arbeten och anordningar av skilda slag, som för trafikens rationella avveckling alltid påfordras vid ett så stort företag som statens järnvägar eller som där med teknikens utveckling ur drift-ekonomisk synpunkt äro motiverade och önskvärda.

Utskottet. Utskottet, som tillstyrker att förevarande anslag för nästa budgetår uppföres med oförändrat belopp, 1 miljon kronor, hemställer,

att riksdagen må såsom *Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

20:o) **Elektriska lokomotiv.** Kungl. Maj:t har (punkt 20, sid. 51 och 52) föreslagit riksdagen att till Elektriska lokomotiv för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor.

Anskaffningen av statens järnvägars elektriska lokomotiv har i regel skett i samband med företagna elektrifieringar, varvid kostnaderna belastat de för dessa anvisade anslagen. I den mån den ökade trafiken och en därav be-tingad utökning av tågplanen nödvändiggjort inköp av ytterligare lokomotiv utöver i respektive elektrifieringsprogram upptagna, hava emellertid även särskilda anslag för detta ändamål anvisats, nämligen för budgetåret 1936/37

1,650,000 kronor, för budgetåret 1938/39 1,800,000 kronor och för budgetåret 1940/41 1,500,000 kronor.

Till motivering av nu föreliggande framställning om anskaffning av ytterligare ett antal elektriska linjelok har *departementschefen* anfört följande:

Det senaste årets starka trafikökning å statens järnvägar torde i huvudsak bero på de särskilda förhållanden, som det pågående kriget framkallat. Sannolikt kommer trafiken — om icke förr så efter krigets slut — att åter nedgå och trafikutvecklingen därefter att försiggå i ungefär samma tempo som före kriget. Att anpassa lokparken till det senaste årets trafikomfattning skulle därför innebära en påtaglig risk för överdimensionering av dragkraften. Å andra sidan synes det vara av den största betydelse, att statens järnvägar under innevarande kritiska period kunna tillfredsställa de mycket stora krav, som ställas å desamma. Risken för en överinvestering av kapital i elektriska lok torde också, under förutsättning att elektrifieringen av järnvägsnätet kommer att fortsätta, kunna motverkas genom begränsningar i framtida nyanskaffning av elektrolok i samband med elektrifieringarna. Vanligen ingå nämligen i anslagen till elektrifiering av en viss linje även medel till elektriska lokomotiv, som skola ersätta de ånglok, varmed driften å linjen tidigare upprätthållits. Skulle nyanskaffningen visa sig ha varit för stor, torde sålunda en utjämning kunna ske genom en reducering av de av den fortsatta elektrifieringen eljest betingade lokbeställningarna.

För att — såsom järnvägsstyrelsen framhållit — möjliggöra en någorlunda tillfredsställande trafikdrift, särskilt i vad avser de ur försvars- och folkförsörjningssynpunkt mest angelägna transporter, torde det vara nödvändigt med den föreslagna nyanskaffningen av ytterligare ett 20-tal elektriska linjelok för en beräknad kostnad av 7.5 miljoner kronor. Härefter kommer antalet elektrolok vid statens järnvägar att uppgå till omkring 480. Begynnelseanslag till nyanskaffningen torde böra anvisas med det av Kungl. Maj:t äskade beloppet, 2.5 miljoner kronor. Utskottet hemställer alltså,

Utskottet.

att riksdagen må till *Elektriska lokomotiv* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor.

21:o) **Rälsbussar.** Kungl. Maj:t har (punkt 21, sid. 53) föreslagit riksdagen att till Rälsbussar för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,400,000 kronor.

Kostnaderna för anskaffande av rälsbussar vid statens järnvägar hava hittills, bortsett från ett å riksstaten för budgetåret 1938/39 beviljat anslag å 700,000 kronor till rälsbussar för vissa införlivade enskilda järnvägar, belastat statens järnvägars förnyelsefond. För att möjliggöra ett ökat införande av den ur företagsekonomisk synpunkt fördelaktiga driftform, som rälsbussdriften utgör särskilt å relativt svagt trafikerade linjer, skulle enligt föreliggande förslag medel anvisas å riksstaten för anskaffande av ytterligare ett tjugotal rälsbussar — anordnade för gengasdrift — ävensom ett tiotal släpvagnar.

Utskottet. Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förevarande förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Rälsbussar* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,400,000 kronor.

22:o) **Person- och resgodsvagnar.** Kungl. Maj:t har (punkt 22, sid. 53—55) föreslagit riksdagen att till Person- och resgodsvagnar för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 9,000,000 kronor.

Anskaffningen av person- och resgodsvagnar har under senare år ägt rum i enlighet med uppgjorda flerårsplaner, och inköpens finansiering har skett med lika fördelning av de erforderliga medelsanvisningarna å riksstaten och å statens järnvägars förnyelsefond. I anslutning till den senast uppgjorda anskaffningsplanen, avseende budgetåren 1937/38—1941/42, begärdes för innevarande budgetår av järnvägsstyrelsen ett riksstatsanslag å 3.5 miljoner kronor. Anslaget uppfördes emellertid med ett till 2.5 miljoner kronor nedsatt belopp. Av förnyelsefondsmedel anvisades för år 1940 likaledes endast 2.5 miljoner kronor i stället för av järnvägsstyrelsen begärda 3.5 miljoner kronor. På grund av denna begränsade medelsanvisning samt inträffade prisstegringar hava under nu löpande budgetår kunnat beställas endast 54 vagnar i stället för det antal av omkring 80, som järnvägsstyrelsen beräknat vara behövt. Även under nästföregående budgetår erhöles på grund av prisstegringen ett mindre antal vagnar än som ursprungligen beräknats. Då persontrafiken samtidigt befunnit sig i en oavlättlig stark stegring, har, enligt vad järnvägsstyrelsen framhållit, följderna blivit en synnerligen kännbar brist på personvagnsutrymme. Till belysande av detta förhållande har järnvägsstyrelsen meddelat, att från år 1930 till år 1937 antalet resande i tredje klass stigit med 43 procent, medan antalet sittplatser endast ökat med 19 procent, samt att motsvarande tal för år 1939 äro 63 respektive 26 procent.

Utskottet. En icke oväsentlig utökning av personvagnsparken torde såsom departementschefen framhållit få anses erforderlig. Utskottet tillstyrker, att ett belopp av 12 miljoner kronor i enlighet med järnvägsstyrelsens av departementschefen förordade förslag ställes till förfogande för ändamålet under nästa regleringsperiod. Angivna belopp beräknas av järnvägsstyrelsen förslå till anskaffning av ett 50-tal tredjeklassvagnar för fjärtrafiken och 5 stycken kombinerade andra- och tredjeklassvagnar ävensom 25 stycken resgodsvagnar samt ett 30-tal lokaltågsvagnar av den nya lättare konstruktionen. Då den nu ifrågasatta stora anskaffningen till övervägande del är betingad av inträdd trafikökning, torde i enlighet med vad som föreslagits endast en fjärdedel av det för ändamålet begärda beloppet eller 3 miljoner kronor böra anvisas att utgå ur förnyelsefondsmedel. Å riksstaten för nästa budgetår bör alltså för ändamålet beviljas ett anslag å 9 miljoner kronor.

Departementschefen har ansett det böra övervägas, huruvida icke den be-

räknade kostnaden per vagn kan nedbringas genom en förenkling av vagnarnas inredning och utstyrsel. Att krisläget med därav föranledda prisstegringar och anskaffningssvårigheter kan nödvändiggöra vissa förenklingar, finner visserligen utskottet naturligt. Om man ser frågan på mera lång sikt och dessutom tar i betraktande den konkurrens från andra trafikmedel, som väl omsider ånyo skall återkomma, måste det dock framstå som önskligt ej endast att statens järnvägars standard i möjligaste mån upprätthålles utan även att nya tekniska förbättringar alltjämt genomföras.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Person- och resgodsvagnar* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 9,000,000 kronor.

23:o) **Godsvagnar.** Kungl. Maj:t har (punkt 23, sid. 55—58) föreslagit riksdagen att till Godsvagnar för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor.

För anskaffning av godsvagnar ha under de senaste åren beviljats följande belopp, nämligen å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1938/39 3,800,000 kronor, å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 sammanlagt 11,625,000 kronor samt å riksstaten för budgetåret 1940/41 2,500,000 kronor. I det nämnda å tilläggsstat anvisade beloppet å 11,625,000 kronor ingå dels 1,375,000 kronor till anskaffande av tankvagnar, dels 2,750,000 kronor för inköp från utlandet av ett antal stora, 4-axliga vagnar. Resten av anslaget har avsetts för anskaffning av inom landet tillverkade godsvagnar av standardmodell.

Delvis har denna stora anskaffning — vilken omfattar omkring 1,775 vagnar, motsvarande cirka 10 procent av vagnbeståndet den 1 januari 1939 — varit motiverad av den normala trafikens utveckling, men till större delen har den föranletts av de onormala förhållanden på transportmarknaden, som uppstått efter krigsutbrottet och alltjämt råda. Trots den betydande utökningen av godsvagnsparken är emellertid denna alltjämt otillräcklig för att medgiva den stora trafikens avveckling på ett tillfredsställande sätt. Under skottet å erforderliga godsvagnar har sålunda enligt de av järnvägsstyrelsen lämnade uppgifterna under tiden från och med september månad 1939 till och med samma månad 1940 uppgått till i medeltal över 2,000 vagnar per dag. Bland orsakerna till denna allvarliga disproportion mellan tillgång och efterfrågan å godsvagnar framhåller departementschefen de omfattande bränsletransporterna samt transporterna för militära ändamål, ävensom det förhållandet, att ett antal godsvagnar för närvarande går i utländsk trafik för att underlätta koltransporterna till Sverige.

I anslutning härtill har *departementschefen* till närmare motivering av föreliggande förslag om anskaffande av ytterligare ett 1,000-tal godsvagnar anfört följande:

Det är givet, att den senaste tidens starka trafikökning är av övergående slag. Å andra sidan är det i nuvarande läge omöjligt att förutsäga, huru länge de onormala förhållandena inom transportväsendet komma att råda. För min del anser jag försiktigheten böra bjuda, att man vid bedömandet av frågan om en ytterligare nyanskaffning av godsvagnar utgår från att någon större förändring i läget icke är att förutse inom en nära framtid. Med hänsyn till den stora betydelsen av att statens järnvägar kunna på ett i stort sett tillfredsställande sätt lösa de svåra transportproblem, inför vilka de ställas under nuvarande krisförhållanden, anser jag mig därför ej böra motsätta mig bifall till järnvägsstyrelsens förslag om anskaffning av ytterligare godsvagnar. Enligt detta skulle anskaffningen omfatta omkring 1,000 vagnar för en beräknad kostnad av något över 12 milj. kronor. Det synes mig böra här framhållas, att den risk för en överdimensionering av godsvagnparken i förhållande till anspråken under normala förhållanden, som denna ytterligare anskaffning onekligen måste anses innebära, kan förväntas bliva reducerad i den mån som enskilda järnvägar införlivas med statsbanenätet. Hos åtskilliga enskilda järnvägar torde nämligen för närvarande föreligga ett avsevärt behov av att ersätta äldre, i det närmaste uttjänta godsvagnar med nya av modern konstruktion.

Utskottet.

Utskottet får under hänvisning till vad departementschefen sålunda anfört tillstyrka föreliggande förslag om anskaffning av ytterligare ett 1,000-tal godsvagnar för en beräknad kostnad av 12.1 miljoner kronor. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag torde vidare ett belopp av 1.5 miljon kronor böra ställas till förfogande för förstärkning av kylvagnparken, vilken förstärkning är påkallad bland annat av de på senaste tiden genomförda statsförvärven av enskilda järnvägar. Angivna två anslagssummor, vilka uppgå till sammanlagt 13.6 miljoner kronor, anses till ett belopp av 3.6 miljoner kronor utgöra normal ersättningsanskaffning och böra alltså till denna del utgå av förnyelsefondsmedel. I enlighet härmed bör, i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag, å riksstaten anvisas ett anslag å 10 miljoner kronor.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Godsvagnar* för budgetåret 1941/42
anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor.

24:o) **Ny tågfarja.** Kungl. Maj:t har (punkt 24, sid. 58—60) föreslagit riksdagen att till Ny tågfarja för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

Med hänsyn till det mindre goda skick, vari tågfarjan Malmö för närvarande befinner sig, torde denna troligen icke kunna godkännas för trafik under någon längre tid framåt. Härtill kommer, att fartyget, som är 40 år gammalt, till sin konstruktion är omodernt och mindre ändamålsenligt, varjämte det är för svagt för överförande av nu förekommande tyngre person- och resgodsvagnar. Byggandet av en ny tågfarja torde därför icke längre böra uppskjutas.

Det av järnvägsstyrelsen framlagda förslaget till ersättningsbyggnad giver mig icke anledning till erinran. Enligt detsamma skulle den nya farjan bliva

något större än den gamla och erhålla en något högre fart. Kostnaden är beräknad till omkring 4 milj. kronor. Järnvägsstyrelsen har förutsatt, att av detta belopp hälften skulle utgå av å riksstaten i vanlig ordning anvisade medel och återstoden täckas av förnyelsefondsmedel. Med hänsyn till vad riksräkenskapsverket anført rörande förnyelsefondens ställning, såvitt avser medel för tågfärjorna, kan jag icke biträda järnvägsstyrelsens förslag om sättet för finansieringen av byggnadskostnaderna utan jag finner mig i likhet med riksräkenskapsverket böra förorda, att hela det erforderliga beloppet, 4 milj. kronor, täckes av medel, anvisade å kapitalbudgeten.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

Utskottet.

att riksdagen må till *Ny tågfärja* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor.

25:o) **Anläggningar och förslag för automobiltrafik.** Kungl. Maj:t har (punkt 25, sid. 60—62) föreslagit riksdagen att till Anläggningar och förslag för automobiltrafik för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

Till anläggningar och förslag för automobiltrafik har riksdagen hittills, med början budgetåret 1935/36, anvisat tillhopa 12.4 miljoner kronor, vilka medel i främsta rummet avsetts för inköp av automobillinjer men även tagits i anspråk för uppförande av garagebyggnader och andra för driften erforderliga fasta anläggningar vid redan förvärvade billinjer ävensom för inköp av motorfordon för dylika linjer.

Ett belopp av 800,000 kronor anses av järnvägsstyrelsen böra stå till förfogande under nästa budgetår för tillgodoseende av det behov av ökade garage- och verkstadsutrymmen, som föranletts bland annat av övergången till gengasdrift. Av angivna belopp skulle emellertid enligt föreliggande förslag endast hälften behöva anvisas å riksstaten. Å förevarande anslag kvarstår nämligen av medel, som avsetts för förvärv av enskilda biltrafikföretag, en behållning av i runt tal 600,000 kronor, vilken föreslås skola till ett belopp av 400,000 kronor få disponeras under nästa budgetår för garage- och verkstadsbyggnader. Återstoden av nämnda anslagsreservation förutsättes skola få disponeras för samma ändamål under nu löpande budgetår.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

Utskottet.

att riksdagen må till *Anläggningar och förslag för automobiltrafik* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

Statens vattenfallsverk.

26:o) **Ny kraftstation i Trollhättan.** Kungl. Maj:t har (punkt 26, sid. 67 och 68) föreslagit riksdagen att till Ny kraftstation i Trollhättan för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

Såsom allmän inledning till de för statens vattenfallsverk föreslagna kapitalinvesteringarna har departementschefen (sid. 63—67) erinrat, att vattenfallsstyrelsen i särskilda skrivelser den 30 september 1940 framlagt förslag om beredande av anslag till kraftstationsföretag, vattenregleringar och distributionsanläggningar m. m. för budgetåret 1941/42 samt att de begärda beloppen uppgå till sammanlagt 22,500,000 kronor, under det att till motsvarande ändamål å riksstaten för innevarande budgetår anvisats tillhoppa 26,380,000 kronor.

I anslutning härtill har *departementschefen* anfört bland annat följande:

De av vattenfallsstyrelsen nu framlagda anslagsäskandena innebära i huvudsak ett fullföljande av de tidigare framlagda arbetsplanerna, dock att Torpshammarbygget skulle utföras i något långsammare takt än som förutsattes på nyåret 1940. Vid den sålunda avsedda nybyggnadsverksamheten skulle enligt den förut återgivna tabellen rörande kraftbalansen krafttillgången bli riklig vid en utveckling, som ansluter sig till den av vattenfallsstyrelsen år 1938 gjorda fredsprognosen. Under antagande av fortsatt krig utanför Sverige och en i anledning därav minskad export och import skulle krafttillgången kunna förväntas bli tillräcklig, dock att vid exceptionellt torrår densamma troligen bleve något knapp.

I likhet med vattenfallsstyrelsen anser jag det av synnerlig vikt, att statens vattenfallsverk är i stånd att upprätthålla en god kraftförsörjning inom landet. Vid bedömandet av frågan om omfattningen av det arbetsprogram under nästa budgetår, som härför erfordras, anser jag skäl tala för att man utgår från, att den allmänna situationen politiskt och ekonomiskt sett då kommer att i stort sett överensstämma med den nu rådande. Enligt styrelsens nyss återgivna beräkningar rörande kraftbalansen under olika förutsättningar skulle ett utbyggnadsprogram av den omfattning styrelsen förordat kunna antagas bli tillräckligt för att tillgodose det kraftbehov, som kan förväntas föreligga under den förut antagna situationen. Jag finner därför icke anledning att frångå de förslag beträffande kapitalinvesteringar i statens vattenfallsverk, som vattenfallsstyrelsen nu framlagt. Skulle en annan situation inträda än den som här förutsattes och skulle detta motivera en ökning eller minskning av arbetsprogrammet, torde en revidering av detta få ske.

Rörande den elektriska *kraftproduktionen* i Sverige under åren 1938—1940 och förbrukningen av elektrisk energi under tiden kring och efter krigsutbrottet har utskottet från vattenfallsstyrelsen inhämtat följande uppgifter:

År	Kraftproduktion vid Statens vattenfallsverk (MkWh ¹)	Total kraftproduk- tion i landet (MkWh ¹)
1932	1,587	4,903
1938	2,761	8,162
1939	3,033	9,048
1940	3,090	c:a 9,000

Under månaderna före krigsutbrottet år 1939 steg belastningen mycket hastigt uppåt. Denna belastningsstegring fortsatte efter krigsutbrottet och i slutet av februari månad 1940 noterades den hittills högsta belastningen. Till följd av stängningen av handelsvägarna västerut i början av april 1940 minskade industrierna, speciellt trä- och cellulosaindustrierna, sitt uttag och kraftproduktionen sjönk kraftigt ned. Under höstens lopp har en återhämtning skett och belastningen är återigen i stigande. I början av 1941 har det noterats belastningsvärden, som endast obetydligt understiga fjolårets rekordvärden.

Vidare har från vattenfallsstyrelsen lämnats följande sammanställning över tidpunkterna för vissa nya kraftverksbyggnaders tagande i drift. Sammanställningen är i allt väsentligt grundad på uppgifter, som redan i olika sammanhang kommit till offentligheten.

Nya utbyggnader (redan färdigställda samt under arbete):

Station och aggregat	Tidpunkt för igångsättning av driften	Ungefärlig maximieffekt (kilowatt)
Stadsforsen G ² 1	november 1939.....	40,000
» G 2	mars 1940.....	40,000
Porjus G 8	årsskiftet 1940/41	28,000
Hissmofors G 2	oktober 1941	12,000
Hojum (Trollhättan) G 1	slutet av 1941.....	44,000
Kattstrupeforsen G 1	» » »	18,000
Hissmofors G 3	början av 1942	12,000
Kattstrupeforsen G 2	april 1942.....	18,000
Hojum G 2	oktober 1942	44,000
Torpshammar G 1	sommaren eller hösten 1943	45,000

För byggande av ny kraftstation vid Hojums varp i Trollhättan har riksdagen hittills anvisat tillhoppa 10,000,000 kronor. Den nya stationen, med vilken är avsett att utnyttja den ökade vattenmängd, som efter Vänerens reglering kan uttagas vid Trollhättan, förutsättes vid full utbyggnad skola utrustas med tre maskinaggregat men skall nu till en början förses med endast två aggregat. Kostnaderna för det sålunda beslutade första byggnadsstadiet skulle enligt beräkningar, framlagda för 1940 års lagtima riksdag, uppgå till sammanlagt 15,220,000 kronor. På grund av därefter inträffade prisstegring-

¹ Miljoner kilowatttimmar.

² G = generator. Ett aggregat utgöres av generator jämte vattenturbin.

ar beräknas emellertid numera kostnaden för kraftstationen komma att exklusive kostnaden för försvarsanordningar uppgå till 17,800,000 kronor. För täckande av den i anledning av prisstegringarna intill den 1 juli 1941 uppkomna fördyringen av arbetena å kraftstationen begäres å tilläggsstat II till riksstaten för löpande budgetår ett anslag å 1,500,000 kronor.

Utskottet.

Förbrukningen av elektrisk kraft inom riket visade under åren närmast före krigsutbrottet — som en naturlig följd av de rådande goda konjunkturen — en mycket kraftig stegring. Tack vare Vänerens reglering, de ävenledes på senare tid utförda kraftverksarbetena vid Trollhättan, Vargön och Motala samt den stora stamlinjeledningen från Porjus till Västerås och till det mellansvenska centralblocket kunde dessa ökade krav på elektrisk kraft tillgodoses. För de statliga kraftverkens del, liksom ock för landet i dess helhet, visa ovan anförda siffror inemot en fördubbling av kraftproduktionen under tiden från år 1932.

Redan före krigsutbrottet förutsågs att detta skulle medföra stegrade behov av elektrisk energi. I sitt utlåtande nr 69 till 1939 års lagtima riksdag ansåg sig sålunda statsutskottet — med tanke närmast på de stora kraftbe-
lopp, som en inhemsk tillverkning av konstgödselmedel krävde — böra fästa uppmärksamheten på kraftfrågornas egenskap av angelägna beredskapsproblem.

Utbyggnaderna av ett flertal betydande kraftverk pågingo i påskyndad takt vid krigsutbrottet och ytterligare anslag för ändamålet anvisades vid ulti-
tima riksdagen 1939 och lagtima riksdagen 1940. Redan mot slutet av år 1939 kunde igångsättningen av det första maskinaggregatet vid Stadsforsen äga rum och det andra av dessa aggregat togs i bruk under våren 1940. På grund av den stora kraftförbrukning, som inträdde i samband med kriget, var krafttillgången under vintern 1939—1940 knapp. Vanskligheterna skärptes också av den osedvanligt begränsade vattentillgången under hösten 1939. En värdefull anordning för att underlätta krafthushållningen var dock den gemensamma, även de kommunala och enskilda företagen omfattande driftsledning, som, förlagd till vattenfallsstyrelsen i Stockholm, trädde i verksamhet i och med krigsutbrottet.

För den närmaste framtiden te sig utsikterna för kraftförsörjningen mera gynnsamma. Nederbördsförhållandena under år 1940 ha sålunda ur kraftverkssynpunkt varit goda. En medverkande fördelaktig faktor har också varit de provisoriska vattenregleringarna som efter krisens inträde kunnat genomföras tack vare en beslutad ändring i vattenrättslagstiftningen. Trävaruindustrien och vissa andra exportindustrier ha dessutom nödgats nedskära sin tidigare förbrukning. Förutom det nya aggregatet nr 8 i Porjus som kunnat tagas i bruk vid senaste årsskiftet kan man dessutom räkna med att i år och under år 1942 ytterligare nya anläggningar skola bli färdiga. I oktober innevarande år beräknas aggregat nr 2 i Hissmofors komma i gång och enligt uppgjorda planer skola därefter i slutet av år 1941 den

nya stationen vid Trollhättan och aggregat nr 1 vid Kattstrupeforsen bliva driftfärdiga.

Vad nu i statsverkspropositionen äskats innebär, såsom departementschefen erinrar, i huvudsak allenast att byggnadsprogrammet sådant detsamma framlagts vid 1939 års urtima och 1940 års lagtima riksdagar fullföljes, dock att Torpshammarbygget utföres i något långsammare takt än som förutsattes vid 1940 års lagtima riksdag. Mot detta fortsatta byggnadsprogram, som bygger på den förutsättningen att landet även på kraftförsörjningens område skall göra sig berett att möta de ökade vanskligheter, som kunna uppkomma om kriget fortsätter, har utskottet ej funnit anledning till erinran. Vikten av att kunna tillgodose energibehoven från inhemska kraftkällor har självfallet växt i den mån avspärrningsläget förvärrats. Uppenbarligen kan emellertid, såsom redan 1940 års lagtima riksdag framhöll, en omkastning i det internationella läget komma att starkt inverka även på kraftförsörjningsområdet, något vartill hänsyn framdeles kan få komma att tagas vid planernas fullföljande. En faktor att räkna med är också den fördyring, som ej kan undvikas vid kraftverksbyggenas fullbordan i påskyndad takt under nuvarande kris- och dyrtid.

Vad angår den nya kraftstationen i Trollhättan erfordras enligt föreliggande förslag ett anslag av 5 miljoner kronor för nästa budgetår för att denna kraftstation i enlighet med tidigare för riksdagen framlagd plan skall i slutet av år 1941 kunna bliva färdigställd med det ena av de två aggregat, som till en början avses skola installeras i stationen. Med tillstyrkande av förslaget hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Ny kraftstation i Trollhättan* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

27:o) **Kraftstation vid Torpshammar.** Kungl. Maj:t har (punkt 27, sid. 68—71) föreslagit riksdagen att till Kraftstation vid Torpshammar för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 6,000,000 kronor.

Till ifrågavarande kraftstation, vilken anlägges vid Torpshammarfallen i Gimån omedelbart ovan Gimåns inflöde i Ljungan och kommer att erhålla en fallhöjd av 127.5 meter, har riksdagen hittills anvisat tillhoppa 7.8 miljoner kronor. Kostnaden vid nu rådande prisläge för anläggningen med vattenbyggnader för två maskinaggregat men med endast ett aggregat installerat och exklusive försvarsanläggningar beräknas till 24.6 miljoner kronor med följande fördelning:

Dammbyggnad	2,970,000
Maskinstation inkl. intag, omlastningshall och tubschakt samt traverser, hissar m. m.	4,730,000
Avloppstunnel inklusive sänken och utjämningsgalleri samt rensningar vid utloppet	7,390,000

Maskinell utrustning:	
Turbin med tub och avstängningsorgan	1,400,000
Generator, transformator och ställverksutrustning	2,430,000
Ställverksområde	360,000
Vägar, broar och transportanordningar	340,000
Permanenta och provisoriska husbyggnader	360,000
Kostnader förorsakade av uppämningen, markskador och diverse kostnader	540,000
Andel i åtgärder för flottningen	600,000
Administration och diverse	3,480,000
	Summa kronor 24,600,000.

Angivna kostnadssumma å 24.6 miljoner kronor anses motsvara ett förkrigspris av 19.7 miljoner kronor. För täckandet av den fördyring, som beräknas falla på tiden intill den 1 juli 1941, begäres å tilläggsstat II till riksstaten för löpande budgetår ett anslag å 1 miljon kronor.

Utskottet. Arbetena å kraftstationen vid Torpshammar förutsattes vid beviljande av anslag för ändamålet å riksstaten för innevarande budgetår skola påskynas så, att anläggningen kunde bli färdigställd med ett maskinaggregat redan under budgetåret 1942/43. Anläggningsarbetena anses emellertid numera med hänsyn till ovissheten rörande kraftavsättningen böra bedrivas i sådan takt, att kraftstationen kan tagas i bruk med ett aggregat först i slutet av år 1943. För genomförande av den sålunda modifierade arbetsplanen erfordras för nästa budgetår ett anslag å 6 miljoner kronor. Utskottet tillstyrker, att detta belopp ställes till förfogande, samt hemställer alltså,

att riksdagen må till *Kraftstation vid Torpshammar* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 6,000,000 kronor.

28:o) **Reglering av Holmsjön och Leringen i Ljungans vattensystem.** Kungl. Maj:t har (punkt 28, sid. 71—73) föreslagit riksdagen att till Reglering av Holmsjön och Leringen i Ljungans vattensystem för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Efter medgivande av 1937 års riksdag har vattenfallsstyrelsen träffat avtal angående förvärv av viss vattenrätt i Gimån och Ljungan m. m. Enligt detta avtal — varigenom staten bland annat förvärvat de s. k. Torpshammarfallen, vilkas utbyggande behandlas under nästföregående punkt i detta utlåtande — skola kronan och säljarna samarbeta för genomförande av årsreglering av vattenavrinningen i Gimån genom inrättande och utnyttjande av regleringsmagasin såväl i Holmsjön och Leringen som i ovanför liggande sjöar. Kostnaderna för regleringens genomförande ävensom årskostnaderna för drift och underhåll m. m. skola betalas av kronan till 85 procent och av säljarna till 15 procent.

Sedan de för täckande av statens andel i kostnaderna för Holmsjöns reg-

lering erforderliga medlen, 900,000 kronor, anvisats genom anslag å riksstaterna för budgetåren 1938/39 och 1939/40, beviljades för budgetåret 1940/41 ett anslag å 200,000 kronor för påbörjande av arbetena för Leringens reglering. Framställning göres nu om anslag å riksstaten för nästa budgetår för fortsättande av arbetena å sistnämnda reglering. Med hänsyn till sambandet mellan de två regleringsföretagen föreslås anslaget skola i riksstaten uppföras såsom beviljat för båda regleringarna.

Kostnaderna för regleringen av ifrågavarande två sjöar beräknas tillsammans komma att uppgå till omkring 5 miljoner kronor, varav hittills anvisats tillhoppa 1.1 miljon kronor. För regleringsarbetenas fortsättande torde i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag böra anvisas ett anslag om 2 miljoner kronor å riksstaten för nästa budgetår. Utskottet hemställer alltså,

Utskottet.

att riksdagen må till *Reglering av Holmsjön och Leringen i Ljungans vattensystem* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

29:o) **Mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag.** Kungl. Maj:t har (punkt 29, sid. 74—76) föreslagit riksdagen att till Mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Alltsedan budgetåret 1938/39 har å riksstaten funnits uppfört ett anslag till mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar. Med anslaget, som stått till Kungl. Maj:ts disposition, har avsetts att möjliggöra mindre utvidgningar och nyanläggningar utan att medel för varje särskilt fall skulle behöva äskas av riksdagen. För ändamålet har för budgetåret 1940/41 beviljats ett belopp av 800,000 kronor. Utskottet tillstyrker, att anslaget, som framdeles torde böra få tagas i anspråk även för mindre regleringsföretag, å riksstaten för nästa budgetår uppföres med ett till 1 miljon kronor förhöjt belopp. Utskottet hemställer alltså,

Utskottet.

att riksdagen må till *Mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

30:o) **Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk.** Kungl. Maj:t har (punkt 30, sid. 76—81) föreslagit riksdagen att till Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 8,000,000 kronor.

Till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk har riksdagen för budgetåren 1935/36—1940/41 anvisat

respektive 3,400,000 kronor, 6,000,000 kronor, 6,775,000 kronor, 9,000,000 kronor, 10,700,000 kronor och 12,500,000 kronor. Den fortgående anslagsstegringen hänför sig bland annat till den fortsatta järnvägslektrifieringen, som krävt utvidgningar av kraftöverförings- och transformeringsanläggningarna. Även för den allmänna distributionen har emellertid fordrats avsevärt högre belopp än tidigare på grund av den ökade kraftavsättningen samt stegrade anspråk i fråga om avbrottsfri drift, vilket nödvändiggjort kostnadskrävande förbättringar m. m. Av det för budgetåret 1940/41 anslagna beloppet hava 1,000,000 kronor anvisats å tilläggsstat. Tilläggsanslaget är avsett att användas till kostnader för framdragande av kraftledningar till vissa militärförläggningar.

Anslagsbehovet under nästa budgetår för distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten har av vattenfallsstyrelsen beräknats sålunda:

Transformatorstationer för 132 kV i Bastuträsk och Älvsby för järnvägslektrifiering	1,390,000
Två nya transformatorer i Hissmofors sekundärstation. Totalkostnad ovan angiven till 580,000 kronor. Utöver i sammanställning I upptaget belopp erfordras för budgetåret 1941/42 återstoden ..	355,000
Stakningsarbeten för ny stamlinje för 220 kV Stadsforsen—Torps-hammar—Ljusdal. För budgetåret 1941/42 erfordras	100,000
Ny transformator 60,000 kVA 220/132 kV i Stadsforsen. Totalkostnad ovan angiven till 1,060,000 kronor. Utöver i sammanställning I upptaget belopp erfordras för budgetåret 1941/42 återstoden	760,000
Ny transformator 120,000 kVA 220/132 kV i Finnslätten, sedermera Hallsberg. Totalkostnad ovan angiven till 1,400,000 kronor. Utöver i sammanställning I upptaget belopp erfordras för budgetåret 1941/42 återstoden	1,000,000
Ny stamlinje för 132 kV Västerås—Köping—Frövi—Hallsberg. Totalkostnad 2,020,000 kronor, varav för budgetåret 1941/42 erfordras	1,900,000
Omläggning av den nuvarande 132 kV stamlinjen Hallsberg—Västerås till 220 kV. Preliminärt beräknad totalkostnad 1,700,000 kronor, varav för budgetåret 1941/42 erfordras	400,000
Ny sekundärstation för 132 kV i Frövi för järnvägslektrifiering. Totalkostnad 470,000 kronor, varav för budgetåret 1941/42 erfordras	400,000
Primärledning för 132 kV Malfors—Eksund jämte utvidgning av stationerna i Malfors och Eksund. Totalkostnad enligt fredsprisnivå 680,000 kronor, varav redan beviljats 440,000 kronor. Linjebygget har uppskjutits ungefär ett år, varför för budgetåret 1941/42 erfordras endast	120,000
Stamlinje för 132 kV Nässjö—Jönköping. Totalkostnad enligt fredsprisnivå 470,000 kronor, varav tidigare beviljats 300,000 kronor. För budgetåret 1941/42 erfordras återstoden	170,000
Kopplingsstation i Nässjö och transformatorstation i Jönköping. Totalkostnaden enligt fredsprisnivå 335,000 kronor, varav tidigare beviljats 300,000 kronor. För budgetåret 1941/42 erfordras återstoden	35,000

Diverse utvidgningar och förstärkningar av stamlinje- och primär-systemen	300,000
Bygde- och ortsanläggningar	700,000
Diverse och oförutsett	370,000
	<hr/>
	Summa kronor 8,000,000.

Av det av vattenfallsstyrelsen äskade anslaget avse vissa belopp fullföljandet av arbeten, vilka påbörjats med anlåtande av tidigare anvisade anslag. I övrigt innefattar det av styrelsen framlagda programmet för distributionsnätets utbyggnad i huvudsak sådana åtgärder som erfordras för att överföringsmöjligheterna skola motsvara de tillgängliga kraftbeloppen och för att dessa skola på ett i möjligaste mån effektivt sätt bliva nyttiggjorda.

För anläggningar, vilka icke äro upptagna i styrelsens tidigare skrivelser om anslag till distributionsanläggningar, angives anslagsbehovet på grundval av den enligt nuvarande prisnivå beräknade kostnaden. För de anläggningar åter, för vilka anslag beräknats enligt sammanställningar i tidigare skrivelser, upptages anslagsbehovet på grundval av de tidigare uppgivna, enligt fredstidens prisnivå beräknade kostnaderna, under det att de nu till 980,000 kronor beräknade fördyringarna för dessa senare anläggningar täckas av medel, som ställts till förfogande för ändamålet av innevarande budgetårs anslag.

Till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten torde i enlighet med vattenfallsstyrelsens av departementschefen förordade förslag böra anvisas ett anslag av 8 miljoner kronor å riksstaten för nästa budgetår. Utskottet förutsätter emellertid i likhet med departementschefen, att under arbetenas gång ett noggrant aktgivande på rådande konjunkturer sker från vattenfallsstyrelsens sida för bedömande i vad mån anledning må finnas att vidtaga förskjutningar framåt i tiden av vissa arbeten i den nu framlagda arbetsplanen. Utskottet hemställer,

Utskottet.

att riksdagen må till *Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 8,000,000 kronor.

31:o) Inköp av vattenfall och fastigheter. Kungl. Maj:t har (punkt 31, sid. 81—83) föreslagit riksdagen att till Inköp av vattenfall och fastigheter för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Anslag för inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar har beviljats senast för budgetåret 1940/41 med ett belopp av 500,000 kronor. Framställning göres nu om anvisande av enahanda belopp för inköp av vattenfall och fastigheter å riksstaten för nästa budgetår.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

Såsom tidigare vid äskande av anslag till här ifrågavarande ändamål framhållits, är det för en affärsmässig skötsel av statens vattenfallsverk av vikt,

att tillräckliga medel stå till förfogande till förvärv för vattenfallsverkets räkning av vattenfall och fastigheter. Mot det av vattenfallsstyrelsen för nästa budgetår härför äskade beloppet å 500,000 kronor har jag icke något att erinra.

Såsom villkor för Kungl. Maj:ts disposition av anslaget gäller bland annat, att de åtgärder, för vilka anslaget avses skola disponeras, icke kunna utan synnerlig olägenhet uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut i ämnet. Erfarenheten har visat, att anslaget ofta tages i anspråk för sådana förvärv, där inköpsprisen äro relativt små. I ett icke obetydligt antal fall avse förvärven endast att komplettera vattenfallsinnehav i sådana vattendrag, däri kronan förut är intresserad. Det synes mig kunna ifrågasättas, huruvida det icke kan anses innebära en onödig omgång att oberoende av köpeskillingens storlek underställa varje förvärv, varom fråga kan uppkomma under tid då riksdagen är samlad, riksdagens prövning. Enligt min mening tala praktiska skäl för att anslaget får av Kungl. Maj:t disponeras utan riksdagens medgivande förutom i fall då synnerlig olägenhet skulle uppstå att avbida riksdagens beslut även då så ej skulle vara fallet men köpeskillingen för ett ifrågasatt förvärv icke överstiger förslagsvis 100,000 kronor. Därest riksdagen icke uttalar erinran däremot torde det därför framdeles få ankomma på Kungl. Maj:t att ensam fatta beslut i inköpsärenden av här angiven storleksordning. Jag förutsätter, att redogörelse för anslagets användning liksom hittills skall lämnas riksdagen i samband med äskande av ytterligare anslag för här berörda ändamål.

Sedan budgetåret 1938/39 har å riksstaten anvisats ett särskilt anslag till mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar, vilket anslag enligt vad jag tidigare förordat skulle framdeles avses jämväl för mindre vattenregleringsföretag. Med hänsyn härtill torde anslaget till inköp av vattenfall och fastigheter samt till utförande av nyanläggningar lämpligen böra avses endast för inköp av vattenfall och fastigheter och dess rubrik ändras i enlighet härmed.

Utskottet.

Vad departementschefen sålunda anført om utökad dispositionsrätt över anslaget har ej givit utskottet anledning till erinran.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Inköp av vattenfall och fastigheter* för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Stockholm den 18 februari 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Torsten Ström, Lindström, André, Karl Magnusson, Carlström, Bäcklund, Bäckström, friherre De Geer* och *Persson*; samt

från a n d r a kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Skoglund* i Doverstorp, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol, *Danielsson, Ward, Persson* i Falla, *Lindberg* i Umeå, *Isacsson, Andersson* i Södergård, *Bergström* och *Olsson* i Kullenbergstorp.
